

ОБ'ЄКТИ ТА ЗАСОБИ ПРАВОТВОРЧОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ЦІННІСНО-АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Оверчук О. М.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку української державності характеризується безпрецедентною динамікою інтеграційних процесів, що визначають вектор трансформації національної правової системи. Європейська інтеграція для України – це не лише виконання політичних зобов'язань чи формальна імплементація актів *acquis communautaire*, а насамперед глибока ціннісна переорієнтація всіх елементів державного механізму. У цьому контексті особливої актуальності набуває переосмислення механізму правотворчості, який є первинною ланкою правової трансформації.

Традиційні підходи до розуміння правотворчості як суто технічного процесу підготовки нормативних актів на сьогодні вичерпали свій ресурс. У складних умовах євроінтеграційного транзиту об'єкти та засоби правотворчого інструментарію перестають бути виключно категоріями юридичної догматики. Вони набувають нового змісту, перетворюючись на засоби об'єктивації європейських правових цінностей, таких як верховенство права, людська гідність, юридична визначеність та демократизм.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю подолання розриву між формою та змістом правових норм. Часто запозичені європейські конструкції залишаються «мертвою буквою», якщо вони не підкріплені відповідним інструментарієм та не адаптовані до вітчизняного правового поля. Це вимагає відмови від вузького нормативізму на користь аксіологічного підходу, де в центрі уваги перебуває не лише текст закону, а й людина та її права.

Метою пропонованого дослідження є комплексний аналіз аксіологічної та цифрової трансформації об'єктів і засобів правотворчості. Автор ставить за завдання дослідити, як під впливом європейських стандартів змінюється розуміння об'єкта правотворчого впливу та які новітні цифрові засоби (Smart Law) дозволяють забезпечити прозорість та інклюзивність цього процесу.

Особлива увага приділяється синтезу напрацювань провідних вітчизняних теоретиків права та сучасних технологічних рішень. Авторка виходить із гіпотези, що ефективність правотворчого

інструментарію безпосередньо залежить від правової культури суб'єктів правотворчості, яка виступає своєрідним «аксіологічним фільтром». У структурі розділу розглядаються рівні трансформації інструментарію – від матеріальних об'єктів до цифрових алгоритмів прогнозування, що в сукупності забезпечують сталий розвиток національної правової системи в умовах єдиного європейського правового простору.

1. Аксіологічна трансформація об'єктів правотворчого інструментарію

У сучасній юридичній доктрині категорія «об'єкт правотворчого інструментарію» виходить за межі вузького нормативістського підходу, долаючи рамки чистого юридичного позитивізму. Об'єктом сьогодні є не лише текстуальна тканина майбутнього закону, а насамперед динамічне соціальне середовище, на модернізацію якого він спрямований. Дослідження трансформації цих об'єктів в умовах глобалізаційних викликів потребує застосування порівняльно-правового підходу, де особливого значення набуває досвід держав Балтії щодо адаптації національного права до стандартів ЄС.

Зокрема, естонський теоретик Рауль Нарітс наголошує, що в умовах інтеграційних процесів об'єктом правового впливу стає сама методологія правозастосування, яка має базуватися на принципах відкритості та юридичної визначеності¹. Ця теза корелює з поглядами Сійрі Овіір, яка крізь призму парламентаризму та демократичних трендів доводить, що трансформація правотворчих об'єктів повинна узгоджуватися із суспільними очікуваннями та засадами верховенства права².

Розглядаючи систему матеріальних об'єктів правотворчого інструментарію, слід зазначити, що першочергової ціннісної адаптації потребують сфери, які є визначальними для сталого розвитку суспільства: захист фундаментальних прав людини, цифрова економіка та соціоекологічна стійкість. Як слушно зауважує Василь Костицький, правотворчий інструментарій у сучасних умовах повинен забезпечувати гармонійний баланс між стрімким технологічним прогресом та збереженням соціоприродного середовища³.

Не менш важливими у структурі архітекτονіки права є інституційні об'єкти – модернізація системи державного управління та процедури ухвалення управлінських рішень. Відповідно до європейської концепції

---

¹ Narits R. Methodology of Law. Tallinn: Õigusteabe AS Juura, 1997. 150 p.

² Oviir S. Thoughts on Parliamentarism, Democracy and Trends in the Riigikogu. Riigikogu Toimetised. 2000. № 2. P. 13–22.

³ Костицький В. В. Екологічне законодавство України. К.: Нічлава, 1998. 112 с.

good governance (належного врядування), вони мають базуватися на прозорості, інклюзивності та підзвітності. У цьому контексті Світлана Бобровник справедливо наголошує на важливості правового компромісу, який виступає базовою умовою збереження стабільності та цілісності правової системи в умовах динамічного розвитку суспільства⁴.

Глибокий аксіологічний аспект дослідження закономірно вимагає впровадження антропоцентричного підходу, де людина є найвищою цінністю, а право – засобом її захисту. За телеологічною концепцією Бориса Малишева, кожен правотворчий інструмент має оцінюватися виключно крізь призму верховенства права та його ціннісно-цільового спрямування⁵. Власне, Ніна Теремцова обґрунтовує, що саме професійна правова культура правників виступає тим життєво необхідним «аксіологічним фільтром» та внутрішнім імперативом, який визначає реальну (а не формальну) здатність вітчизняної юридичної спільноти імплементувати європейські стандарти у національну практику⁶. Це забезпечує не декларативну, а реальну ціннісну зумовленість правового розвитку держави, де правовий інструментарій стає провідником гуманістичних ідеалів європейського правопросторю.

2. Засоби правотворчості: поєднання догматики та інноваційних технологій

Ефективність та результативність сучасного механізму правотворчості безпосередньо залежать від якісних параметрів використовуваних засобів, які у доктринальному дискурсі розглядаються як інтелектуальні провідники європейських стандартів у національне правове поле. Традиційні (догматичні) засоби – насамперед вивірені юридичні конструкції, галузеві дефініції та класичні правила законодавчої техніки – складають непорушний фундамент принципу юридичної визначеності.

Жанна Дзейко обґрунтовано підкреслює, що саме через чітку структурування та логічну вивіреність цих засобів досягається системна

---

⁴ Бобровник С. В. Компромiс i конфлiкт у правi: антрополого-комунiкативний пiдхiд до аналізу : монографiя. К.: Юридична думка, 2011. 384 с.

⁵ Малишев Б. В. Правова система (телеологiчний вимiр) : монографiя. К.: ВД Дакор, 2012. 364 с.

⁶ Теремцова Н.В. Професiйна правова культура правникiв як чинник Європейської iнтеграцiї України. Colloquium-journal №5 (270), 2026. Część 1 (Warszawa, Polska). – С. 81-85. – 90 с. URL: <https://colloquium-journal.org>.

ефективність усього правотворчого механізму⁷. Ці інструменти мають не лише прикладне, а й вагоме праводержавне значення. Як зазначає Егілс Левітс, у демократичному суспільстві належна якість законодавчих засобів та інституційні механізми контролю за ними виступають фундаментальними гарантіями захисту людської особистості від будь-яких проявів свавілля з боку публічної влади⁸.

У сучасних умовах поряд із класичною догматикою особливе місце посідають процедурно-технологічні засоби, які виконують роль специфічних «аксіологічних фільтрів» (зокрема, системний моніторинг законодавства, комплексний аналіз регуляторного впливу та превентивна антикорупційна експертиза). Крізь призму методологічного підходу Геннадія Дубова, чітке виокремлення об'єкта і предмета нормотворчого моделювання та загальна технологізація процесу підготовки проєктів актів дозволяють суттєво мінімізувати ризики прийняття дефектних норм, що суперечать засадам верховенства права⁹.

Органічний синтез традиційних засобів, детально досліджених у працях Наталії Оніщенко (зокрема, в контексті правової психології та ментальних чинників сприйняття цілісного правового поля)¹⁰ та Жанни Дзейко, у поєднанні з новітніми цифровими та технологічними рішеннями, дозволяє сформуванню якісно новий, збалансований механізм правотворчості. Таке міждисциплінарне поєднання, засноване на засадах правового компромісу Світлани Бобровник та ціннісному антропоцентричному базисі Бориса Малишева, забезпечує сталий розвиток правової системи та радикально мінімізує рівень конфліктогенності в аналізованому правовому просторі.

Зрештою, вибір конкретного правотворчого засобу завжди є телеологічно зумовленим стратегічною метою держави – формуванням якісного, гуманістично орієнтованого правового простору. Використання логічно узгоджених, інноваційних моделей унеможливорює розмивання аксіологічного (ціннісного) змісту правових

---

⁷ Дзейко Ж. Методи досліджень законодавчої техніки / Ж. Дзейко. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2010. Вип. 82. С. 19–23. URL: <http://nbuv.gov.ua>.

⁸ Levits E. The Quality of Controls over the Quality of Legislation. *Juridica International*. 2014. Vol. 21. P. 14–21.

⁹ Дубов Г. О. До питання визначення об'єкта і предмета в наукових юридичних дослідженнях. Альманах права. Правові засади нормотворчої діяльності: національний і зарубіжний досвід: До 75-річчя Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 1949–2024. Випуск 15. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2024. С. 44–48.

¹⁰ Оніщенко Н. М. Правова психологія в контексті сприйняття права. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2018. № 8. С. 32–36.

норм у процесі їх невідвортної адаптації до вимог *acquis communautaire* Європейського Союзу.

3. Цифрова трансформація правотворчості та концепція Smart Law

В умовах системної цілісної трансформації правової системи цифровізація постає не суто технічним чи операційним процесом, а потужним інструментом якісної модернізації правосвідомості та правової культури. Цифрова трансформація правового простору в глобалізаційному контексті імперативно потребує впровадження інноваційної концепції Smart Law («розумного права»). У межах цієї парадигми новітні технологічні механізми спрямовані не на механічне спрощення процедур, а на безальтернативне забезпечення людської гідності, захист фундаментальних свобод та утвердження принципу верховенства права ¹¹.

Сучасні цифрові технології покликані радикально мінімізувати деструктивний вплив суб'єктивного (зокрема корупційного) чинника у процесі проектування нормативно-правових актів, сприяючи прискоренню адаптації національного законодавства до європейських правових стандартів. Провідним вектором цієї модернізації є алгоритмізація правотворчих процедур. Впровадження спеціалізованих LegalTech-інструментів на базі штучного інтелекту уможлиблює автоматизоване, високоточне зіставлення положень вітчизняних законопроектів із директивами Європейського Союзу, положеннями *acquis communautaire* та релевантною практикою Суду справедливості ЄС.

Важливим засобом об'єктивзації та верифікації сучасної правотворчості виступають технології Big Data (великих даних) та прогностичні механізми правового моделювання. Аналіз колосальних масивів соціально-економічної та правової інформації дозволяє ще на стадії розробки концепції нормативно-правових приписів математично та соціологічно оцінити їхній потенційний вплив на стан забезпечення прав людини і загальну соціальну стабільність.

Саме такий підхід унаочнює практичну життєздатність доктрини «розумного права», де інноваційні цифрові засоби стають надійним гарантом того, що правотворчість слугує людині та суспільству. Органічний синергетичний синтез класичних засобів законодавчої

---

¹¹ Kopotun, I. M., Durdynets, M. Y., Teremtsova, N. V., Markina, L. L., & Prisyakova, L. M. (2020). The Use of Smart Technologies in the Professional Training of Students of the Law Departments for the Development of their Critical Thinking. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 19(3). Vol. 19, No. 3, pp. 174-187, March 2020. <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.3.10>.

догматики (уособлених у працях Наталії Оніщенко та Жанни Дзейко) та новітніх концептуальних підходів до розуміння еволюції правової культури в епоху цифровізації (Ніна Теремцова) дозволяє сформувати якісно новий, людиноцентричний та високотехнологічний механізм вітчизняної правотворчості.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати проведеного комплексного дослідження об'єктів та засобів правотворчого інструментарію в умовах європейської інтеграції крізь призму ціннісно-аксіологічного виміру, можна сформулювати такі теоретичні та практичні висновки:

1. Трансформація сучасного правотворчого механізму відбувається не лише на технологічному рівні юридичної техніки, а й у площині фундаментальних правових цінностей. Встановлено, що правотворчий інструментарій еволюціонує від суто прикладного, праксеологічного апарату до дієвої системи об'єктивації гуманістичних ідеалів. Євроінтеграційні процеси виступають потужним каталізатором цього поступу, спонукаючи вітчизняного законодавця переходити від практики безсистемного нормотворення до якісного, цілісного та прогнозованого проектування актів.

2. Переосмислення сутності об'єктів правотворчості дозволило чітко диференціювати три взаємопов'язані рівні правового впливу: матеріальний (цифрова економіка, соціоекологічна стійкість), інституційний (модернізація державного апарату та процедур ухвалення рішень) та аксіологічний (правосвідомість і правова ментальність). Доведено, що без ціннісної трансформації правової ментальності та культури безпосередніх суб'єктів правотворчості будь-які суто технічні чи механічні запозичення стандартів ЄС залишатимуться малоефективними й декларативними.

3. Системний підхід до класифікації та застосування засобів правотворчості вимагає гармонійного поєднання фундаментальних здобутків вітчизняної теоретико-правової школи та новітніх технологічних рішень. Базові доктринальні праці Наталії Оніщенко, Світлани Бобровник та Жанни Дзейко складають той стійкий методологічний фундамент, який дозволяє зберегти стабільність і цілісність національного правового поля, тоді як сучасні цифрові інструменти забезпечують його необхідну гнучкість, динамізм та відповідність глобальним запитам часу.

4. Впровадження інноваційної концепції Smart Law та системний розвиток цифрової правової культури (за концепцією Ніни Теремцової) визначено як стратегічний пріоритет модернізації правової системи. Використання LegalTech-інструментів та аналітики Big Data дозволяє

мінімізувати корупційні ризики, усунути деструктивний суб'єктивізм, роблячи вітчизняний правотворчий процес інклюзивним, прозорим та партисипативним, що повністю відповідає вимогам *acquis communautaire* та принципам верховенства права.

5. Перспективним вектором подальшого теоретико-прикладного розвитку є формування єдиного цифрового інтелектуального середовища для правотворчості. Створення систем автоматизованого прогнозування довгострокових наслідків ухвалення нормативних актів дозволить превентивно запобігати юридичним колізіям і дефектам у праві, безпосередньо сприяючи утвердженню людської гідності як найвищої соціальної та правової цінності.

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено комплексний теоретико-правовий аналіз трансформації об'єктів та засобів правотворчого інструментарію в умовах європейської інтеграції України. Актуальність дослідження зумовлена об'єктивною необхідністю рішучого переходу від суто нормативістського підходу до ціннісно-аксіологічного розуміння сутності й архітектоніки механізму правотворчості.

У роботі обґрунтовано, що в сучасних соціокультурних реаліях правотворчий інструментарій переростає межі класичного техніко-юридичного апарату та стає дієвим засобом меж'єктивації європейських правових цінностей. Доведено, що об'єктом правотворчого впливу сьогодні є не лише нормативний текст майбутнього акта, а й безпосередньо правова ментальність та професійна культура суб'єктів правотворчості. Особливу увагу приділено аналізу ролі професійної правової культури правників, яка виступає специфічним «аксіологічним фільтром» у процесі адаптації та імплементації стандартів *acquis communautaire*.

Визначено, що цифрова трансформація правотворчості через розгортання інноваційної концепції *Smart Law* виступає стратегічним засобом забезпечення прозорості, підзвітності та інклюзивності публічного управління. Результати дослідження підтверджують необхідність органічного синергетичного синтезу традиційних правотворчих засобів із новітніми технологіями *Big Data* та алгоритмізованого прогностичного моделювання. Аргументовано, що такий міждисциплінарний підхід радикально мінімізує деструктивний вплив суб'єктивного чинника й суттєво зміцнює принцип юридичної визначеності. Сформульовано узагальнювальний висновок, що ціннісно-орієнтований правотворчий інструментарій є фундаментальним базисом для успішної інтеграції та формування єдиного європейського правового простору в Україні.

Література

1. Narits R. *Methodology of Law*. Tallinn: Õigusteabe AS Juura, 1997. 150 p.
2. Oviir S. Thoughts on Parliamentarism, Democracy and Trends in the Riigikogu. *Riigikogu Toimetised*. 2000. № 2. P. 13–22.
3. Костицький В. В. Екологічне законодавство України. Київ: Нічлава, 1998. 112 с.
4. Бобровник С. В. Компромiс i конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу : монографія. Київ: Юридична думка, 2011. 384 с.
5. Малишев Б. В. Правова система (телеологічний вимір) : монографія. Київ: ВД Дакор, 2012. 364 с.
6. Теремцова Н.В. Професійна правова культура правників як чинник Європейської інтеграції України. *Colloquium-journal* №5 (270), 2026. Część 1 (Warszawa, Polska). – С. 81-85. – 90 с. URL: <https://colloquium-journal.org>.
7. Дзейко Ж. Методи досліджень законодавчої техніки. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2010. Вип. 82. С. 19-23. URL: <http://nbuv.gov.ua>.
8. Levits E. The Quality of Controls over the Quality of Legislation. *Juridica International*. 2014. Vol. 21. P. 14–21.
9. Дубов Г. О. До питання визначення об'єкта і предмета в наукових юридичних дослідженнях. Альманах права. Випуск 15. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2024. С. 44–48.
10. Онiщенко Н. М. Правова психологія в контексті сприйняття права. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2018. № 8. С. 32–36.
11. Kopotun, I. M., Durdynets, M. Y., Teremtsova, N. V., Markina, L. L., & Prisyakova, L. M. (2020). The Use of Smart Technologies in the Professional Training of Students of the Law Departments for the Development of their Critical Thinking. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 19(3). Vol. 19, No. 3. P. 174-187. URL: <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.3.10>.

Information about the author:

Overchuk Olena Mykolaivna,

PhD Student at the Educational and Scientific Institute of Law,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
34, Volodymyrska Street, Kyiv, 01601, Ukraine